

ادوارد سعید و نگارش تاریخ

شلی ولایا
محمود مقلس

| مهرمان خرد |

سرشناسه: والیا، شلی Walia, Shelley

عنوان و نام پدیدآور : ادوارد سعید و نگارش تاریخ / ترجمه: محمود مقدس.

مشخصات نشر: تهران: مهرگان خرد، ۱۳۹۴. مشخصات فیزیکی: ۶ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۶۷-۰۶-۱ وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: عنوان اصلی: ۲۰۰۱, Edward Said and the writing of history.

موضوع : سعید، ادوارد، ۱۹۳۵ - م. -- نقد و تفسیر

موضوع : تاریخ - فلسفه موضوع: تاریخ نویسی

شناسه افزوده: مقدس، محمود، ۱۳۵۹ - ، مترجم

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۴ الف ۲ و DS۱۲

رده بندی دیویی: ۴۱۰۵۳۵۱ نیلمی سانشیاتکه هرامشه ۹۵۰/۰۷۲

ادوارد سعید و نگارش تاریخ

شلی والیا

| محمود مقدس | چاپ اول: ۱۳۹۴ | شمارگان: ۱۰۰۰ جلد |

| لیتوگرافی: ندا | چاپ و صحافی: نقش نی‌زار

| شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۶۷-۱۰-۱۸ | ناشر: مهرگان خرد ۶۶۱۲۶۴۷۵

| Mehreganpub.com | mehreganekherad@gmail.com |

حق چاپ و انتشار برای نشر مهرگان خرد محفوظ است.

استفاده از مطالب منوط به اجازه کتبی از ناشر است.

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار مترجم
۱۰	زندگی یک تبعیدی
۱۸	تاریخ و پست مدرنیسم
۲۱	تاریخ و ادبیات
۲۴	سید و تاریخ
۲۵	بازنمایی
۲۸	گفتمان و قدرت / انشای فوکو
۳۳	تأثیر فوکو
۳۵	سعید و گرامشی
۳۸	سعید در برابر پروژه‌ی روشنگری
۴۰	سعید و شرق‌شناسی
۴۷	مشکل شرق‌شناسی چیست؟
۴۹	امپریالیسم و فرهنگ
۵۴	تشریح مقاومت و فرودست بودن
۵۸	خطرهای بنیادگرایی ستیزی
۶۶	مفاهیم کلیدی

پیشگفتار مترجم

زندگی ادوارد سعید را شاید بتوان کهن‌الگوی زیست روشنفکری در جهان سوم دانست، آوارگی، بی‌وطنی، غربت و تبعیدی که او سال‌های سال تحمل کرد تقریباً سرنوشت مشترک همه‌ی روشنفکرانی بوده که یا هرگز در سرزمین خود درک نشد و یا در کشور بیگانه هیچگاه پذیرفته نشده‌اند. به واقع، این روشنفکران هرکجای جهان که بوده‌اند همچون یک تبعیدی با همه‌ی پیامدهای متصور بر آن زیسته‌اند، کسانی که به زعم سعید، دیگر صداها و نواهای دوران کودکی‌شان را می‌شنیدند، غذاهای سرزمین خود را نمی‌خوردند و نمی‌توانند به دختران سرزمین خویش عاشق شوند. در واقع، انسان تبعیدی انسانی محروم از سنت‌های خویش است.

زندگی سعید نمودی است از این تجربه. تولد در یک خانواده‌ی عرب مسیحی در فلسطین، انجام تحصیلات در فلسطین، مصر و آمریکا و ترک سرزمین مادری‌اش در ۱۹۴۷ که مترادف بود با دل‌برییدن از همه‌ی دوستان، آشنایان و بستگان و برجای گذاشتن تمامی خاطرات سرزمین مادری برای همیشه از او انسانی بی‌وطن ساخت که تا آخر عمر تلاش یافتن هویت را در نهادش شعله‌ور نگه داشت. در سال‌هایی که هویت به مسأله‌ی پیش‌رو روشنفکران جهان تبدیل شده بود زندگی پرفراز و نشیب وی زمینه‌ی مساعدی برای شکل‌گیری این دغدغه را در او فراهم کرد. او که بین بی‌هویتی و هویت‌های چندگانه‌ی خود (عرب، مسیحی، فلسطینی، آمریکایی بودن) سرگردان بود کوشید این پارادوکس را که به زعم او مشکل همه‌ی جوامع تحت استعمار بوده ریشه‌یابی کند. در تلاش برای کشف این ریشه‌ها بود که اثر برجسته‌ی او با نام

شرق‌شناسی متولد شد.

سعید که بسیار تحت‌تاثیر آرا و اندیشه‌های میشل فوکو بود، با کاربست نظریه‌ی گفت‌مانی وی، کوشید از تقابل شرق و غرب شالوده‌شکنی کند و نقش دانش غربی را در کمک به فرایند استعمار شرق افشا کند، دانشی که او آن را «دانش شرق‌شناسی می‌نامید. سعید شرق‌شناسی را نوعی طرز فکر می‌دانست که بر مبنای یک تمایز هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی بین غرب و شرق قرار دارد و در این بان، بسیاری از شاعران، نویسندگان، سیاحان، فیلسوفان و نظریه‌پردازان غربی، خواسته و ناخواسته، به شکل‌گیری این دانش یاری رساندند. آنچه سعید در آثار این اندیشمندان قابل توجه یافت تصویری بود که آن‌ها از شرق ارایه می‌کردند که این خود به تعبیری و مشروعیت‌بخشی حضور استعمار در سرزمین‌های تحت سلطه یاری رساند، شرق عقب‌مانده، پست، وحشی و بی‌تمدن که باید آن را توسط غرب متمدن وارد چرخای تمدن کرد. در واقع قدرت و دانش غربی دست در دست هم گفت‌مانی را برای غارت همه‌ی سنت‌ها و ارزش‌های شرق تشکیل داده و از این راه به بی‌هویتی این جامع دامن زده‌اند.

آنچه آرای ادوارد سعید را برای ما تامل‌برانگیز می‌کند و موضوعیت می‌بخشد وجود همین دغدغه‌ی هویت در برهه‌ای از تاریخ ایران، پاسخ‌های ارایه شده توسط روشنفکران هویت‌گرای ایرانی بدان است. تحولات سیاسی و اجتماعی صورت گرفته در دهه‌های سی و چهل خورشیدی در کنار نفوذ ایده‌ها و اندیشه‌های متأثر از جریان‌های فکری روز دنیا بذر ایده‌ی بازگشت به خویشتن و رجوع به ارزش‌های بومی و «اصیل» را آرام آرام در ذهن روشنفکران ایرانی بارور نمود. آل‌احمد، شریعتی، شایگان و نراقی از جمله‌ی این روشنفکران بودند که

پاسخ‌های خود را به مسأله‌ی هویت دادند. مشکل اما از آنجا شروع شد که آنچه در میان این روشنفکران رواج یافت یک شرق‌شناسی «وارونه» با همه‌ی تبعات ویرانگرش بود، تبعاتی که هنوز جامعه‌ی ایرانی با آن دست‌وپنجه نرم می‌کند.

کتابی که پیش رو دارید با قرار دادن سعید در یک بافتار پست‌مدرن و تأکید بر تأثیرپذیری او از فوکو و گرامشی، می‌کوشد آرای او در خصوص همدستی قدرت و دانش غربی را مورد توجه قرار دهد و شرحی راه‌گشا از توجه او به انگیزه‌های سیاسی پنهان در آثار هنری و ادبی غرب در نگارش تاریخی جعلی برای توجیه استعمار شرق ارایه کند. شلی والیا نگاه سعید به تاریخ‌نگاری غربی را که به زعم او، همواره آمیخته با مقتضیات سیاسی و ایدئولوژیک با هدف دستیابی به اغراض استعماری بوده، مورد توجه قرار می‌دهد. به باور نویسنده‌ی کتاب، رسالت فکری سعید در واقع شایسته‌ی کنی «از قرائت‌های رسمی تاریخ و حقیقت با ایجاد آگاهی درباره‌ی تاریخ‌های پنهان» است که مبتنی بر حقایق سرکوب شده بودند. با این حال، نویسنده از ذکر شکل نظریه‌ی سعید غافل نمی‌شود که هرگونه «تلاش برای بازنمایی فرهنگ‌های بدست‌یافت‌شده به شرق‌شناسی وارونه می‌گردد» و نتیجه این می‌شود که ضمن نفی غرب‌زدانه‌ی دست‌اندرداران مثبت‌مادی و فکری آن، هرآنچه بومی است اصیل، بالارزش و قابل‌احترام توجه می‌شود، اتفاقی که زمانی ذهنیت روشنفکری ایرانی را شکل داد و کار را به این راه رساند که زمانی برخی روشنفکران ایرانی حتی در تب کیفیات اقتدارگرایانه، به پندهای سنتی و پیشامدرن از جمله نظام سلسله‌مراتبی می‌سوختند و حسرت از دست رفتن‌شان را می‌خوردند

محمود مقدس